

معرفی کتاب

زن در گذرگاه تاریخ!

نسیم سعادت

اولین شماره مجله 'پیک سعادت نسوان' مجله ای به کوشش زنان و برای زنان با همت و صاحب امتیازی روشنگر نوع دوست از زنان روشنفکران گیلان اولین بار در مهرماه سال ۱۳۰۶ در شهر رشت انتشار یافت. با انتشار این مجله در واقع تلاش ارزشمندی برای

بیداری زنان و خدمت مهمی برای گسترش نقش زنان در جامعه و شرکت آنها در مبارزات سیاسی اجتماعی صورت گرفت. با انتشار این مجله، تلاش شجاعانه دیگری از طرف زنان جامعه است که به ثبت تاریخ می رسد تا آیندگان را از تجارب خود بهره مند کند.

اخیرا کتابی با کوشش بنفشه مسعودی و ناصر مهاجر به طبع رسیده است که مجموعه ای از چندین شماره مجله 'پیک سعادت نسوان' را که از مهرماه ۱۳۰۶ تا اواسط تابستان ۱۳۰۷ شمسی منتشر شده است را در بر دارد. شماره های ۱ تا ۶ این نشریه با کوشش بسیار مولفین کتاب و همکاری و همیاری افراد دیگری، جمع آوری شده است و نهایت سعی و دقت بعمل آمده تا طرح چاپ اولیه آنها حفظ شده تا بدین طریق به ایجاد ارتباط خواننده با فضای آندوران کمک رساند.

روشنگر نوع دوست صاحب امتیاز مجله در سرمقاله شماره اول می نویسد: "مجله ما نیز خود را برای مبارزه اجتماعی تجهیز کرده در سلك مطبوعات عالم نسوان ایران منسلك یگانه شمع ضعیفی است که در راه ترقی و سعادت نسوان گذاشته می شود". اما مسئله نه به سادگی آغاز شد و نه به سادگی به پیش رفت. لازم به یادآوری نیست که با توجه به مردسالاری حاکم بر فرهنگ و سنت جامعه، با توجه به نفوذ قدرتمند روحانیت در دستگاه دولت و با توجه به اعمال نفوذ

دین در استحکام سنت و فرهنگ عقب مانده و مردسالار و همچنین با توجه به دیکتاتوری حاکم که حامی و حافظ مناسبات عقب مانده بود، هر گونه حرکتی که بخواهد در خدمت بیداری زنان و بیداری جامعه در مورد زنان صورت گیرد، با چه حملاتی روبرو خواهد شد.

در جایی و زمانی که زنان قرار نبود از پستوی خانه قدم بیرون نهند، جمعی از زنان با سنت شکنی های خود و با به جان خریدن عواقب آن، با توجه به مسئولیتی که در قبال جامعه و بخصوص زنان احساس می کردند، تلاش کردند تا با فعالیت های خود در راه آزادی زنان قدم بردارند و در بیداری زنان بکوشند.

مجله پیک سعادت نسوان تلاش زیادی را بکار میگیرد تا دلایل عقب ماندگی زنان در جامعه را بشناسانند و فراتر از آن عواقب و نقشی را که این سیه روزی برای آنها دارد، را روشن کنند. مجله در برخی از شماره های خود تعدادی از شدیدترین شیوه های ستم بر زنان مثل تن فروشی و صیغه را مورد بررسی قرار می دهد و علل و ریشه های آنرا در حد امکان باز می کند. اما مجله هم چنین تلاش می کند که زنان را از مسایل علمی و تحولات آن و تاثیراتی که می تواند بر نگرش آنان از جهان هستی داشته باشد، آگاه کند. شکی نیست که با توجه به شرایط موجود و کمبود زنان روشنفکر، برخی مردان روشنفکر نیز به اجبار برای مجله می نوشتند. همین مسئله باعث می شود که برخی مقالات در مورد زنان به چگونگی مادر خوب بودن تبدیل شود. اما این نوع نگرش از چشم زنان روشنفکر دور نمی ماند. خواننده در مقدمه ای که مولفین بر این مجموعه از مجله می نویسند، با برخی از مشکلات زنان آن دوران آشنا می شود و از پیچ و خم های چگونگی انتشار مجله عبور می کند، با موقعیت و فعالیت صاحب امتیاز 'پیک سعادت نسوان' روشنگر نوع دوست و شور و شوق وی و همکاریش برای بیداری زنان آشنا می شود، همچنین قضاوت و درک مفسرین در مورد فعالیت جسورانه این جمع از زنان و فضایی را که آنان این فعالیت را آغاز کردند و با آن دست و پنجه نرم می کردند را از نظر می گذراند.

روشنگر نوع دوست که پس از مشکلات فراوان موفق به کسب امتیاز این مجله می شود، به همراه جمع دیگری از زنان روشنفکر گیلان موفق می شوند هر دو ماه یکبار مجله را انتشار دهند. پس از ۶ شماره (که شماره های ۴-۵ یکبار در يك مجله بیرون آمد) از ادامه انتشار مجله پیک سعادت نسوان باز می مانند. هر چند که در سال ۱۳۰۹ در فضای نسبتا بازتری که بوجود می آید تلاش می کنند که انتشار مجله را ادامه دهند، که تنها موفق به انتشار يك شماره دیگر می شوند، اما همان فرصت را نیز از دست نمی دهند. همان طور که در مقدمه کتاب اشاره شده است، تلاش زیادی شد که دلیل این توقف

را که رهبری آن کم و بیش در دست زنان چپ و یا با گرایشات چپ بود را نیز مشخص تر کند. و همانگونه که مقدمه آمده است، آنها "دایره ی فعالیت شان را به زنان کارگر و زحمتکش محدود نکردند. آنها بردن آگاهی جنسیتی را به میان زنان همه طبقات و اقشار گوناگون جامعه شهری، مد نظر داشتند." از طرف دیگر آنها هدف شان این نبود که خواسته های مربوط به زنان را با وعده و وعید برای دوران بعد از انقلاب به تعویق اندازند و بدین ترتیب زنان را در مورد خواسته های مشخص شان به سکوت وادارند بلکه بالعکس با آگاهی دادن به آنها و لزوم و ضرورت طرح مطالباتشان، آنها را تشویق به شرکت وسیع تر در امور جامعه و مبارزات اجتماعی و سیاسی می کردند.

از طرف دیگر با توجه به مقالات مجله می توان به کمبود ها و نارسایی ها، هم در فرم و هم در محتوا پی برد. بعبارت دیگر جوانی و نا پختگی فعالیت زنان در پیک سعادتمشهود است. اما جوابی که در سرمقاله شماره دوم مجله آمده است قادر است به برخی از انتقادات پاسخ گوید و با زیرکی آنرا به انتقادی تیز و برنده از عادات و سنتهای مردسالارانه در جامعه بدل کند:

" علت این نواقص بیشمار یک چیز است. ما زن هستیم و بدتر از همه زن ایرانی!... برای زن رفتن در چاپخانه و انجام دادن عمل سهل غلطگیری عیب است. این عادت بیمنطق هم وجود ندارد مگر برای اینکه مرد های ما عادت کرده اند هر گاه زن مستوره را در جانیکه سابقا راه نداشته است (مثل چاپخانه) به بینند با چشم های پر از حرص بطرف او نگاه کنند... در نتیجه این عادت بد طرفین، ما نتوانستیم آنطور که باید مجله را غلط گیری کنیم و بشکلی منتشر شد که همه دیدند" کمی پایین تر در همین نوشته می آید که " یک عده دیگر از نویسندگان که راجع به نسوان می نویسند مرد هستند- اغلب این برادران ما از اوضاع زندگی روحیات اخلاق احتیاجات نسوان خیلی دور هستند. باینجهت غالب نوشتجات ایشان منحصر می شود به اینکه ' زن با یک دست گهواره و با دست دیگر کره را حرکت می دهد.' یا اینکه ' مادران باید اولادان وطن پرست تربیت کنند' و از این قبیل نصایح مجانی که عادت نویسندگان شده است."

بدون شك حرکت این جمع از زنان روشنفکر، با نقش عمده گرایشات فکری چپ و هم چنین دمکرات که حرکتی جسورانه را آغاز کردند و علیه سنت های عقب مانده و ارتجاعی قد علم کردند، قابل ارج است. بررسی این تجربه گرانبها از فعالیت زنان، آموختن از آن، بررسی کمبود ها ی آن، برای جنبش زنان ایران، علیرغم پیشروی هایش لازم است، چرا که با دشمنانی کما بیش از همان جنس و چه بسا شروتر روبرو است. از این رو انتشار این کتاب را تلاشی ارزشمند می دانیم و مطالعه آنرا به زنان توصیه می کنیم. ■

را ببایند و در این جستجو با مانع تراشی های اداری که زن ستیزی غالب بر حاکمیت و حامیانش و هم چنین نفوذ قدرتمند روحانیت در دستگاه دولت را در خود نهفته داشت، روبرومی شوند. آنگونه که از تحقیقات مولفین بر می آید اداره نظارت شرعیات در جستجوی تطابق و یا تخالف اصول و فروع دین با نشریات متوجه انتشار پیک سعادتم نسوان می شوند و روشن است که چه سرنوشتی در انتظار مجله قرار میگیرد. در زمانی که روحانیت با قدرت و نفوذش در دستگاه دولتی توانسته تفکرات عقب مانده و متعلق به گذشته را به منظور حفظ مناسبات موجود در سنت و فرهنگ و افکار جامعه به زور اعمال کند، وجود یک مجله زنان آنهم توسط زنان، بخودی خود خلاف شرع و اصول و فروع دین است. به همین دلیل است که پیک سعادتم نسوان توانست تنها یک شماره دیگر مجله را در سال ۱۳۰۹ انتشار دهد.

بعبارت دیگر همین واقعه نشان می دهد که دستگاه دولتی و روحانیت تحمل نور، شمع ضعیفی که بخواد آسمان تاریک زنان را روشنایی بخشد، نداشتند، و دست در دست هم برای خاموشی اش تلاش کردند. مقدمه کتاب هم چنین خواننده را با دیگر فعالیت های پیک سعادتم نسوان آشنا می کند. روشنگر نوع دوست پس از آنکه از همسرش جدا می شود، مدرسه دخترانه ای را با همه مشکلاتی که در بر داشت، به نام 'سعادتم نسوان' دایر می کند که از اولین مدرسه های دخترانه شهر رشت است. این تلاشها با ایجاد 'جمعیت پیک سعادتم' که در برگزیده مدرسه، کلاسهای اکابر، تئاتر و برگزاری نمایش و حتی ایجاد گروه تئاترال جمعیت پیک سعادتم نسوان می باشد ادامه می یابد که با استقبال بسیار زنان گیلان روبرو می شود.

مقدمه کتاب، تاثیر جنبش جنگل (در اواخر قرن ۱۳ شمسی) در گیلان و هوای تازه ای را که به فضای سیاسی حاکم آورد، در شور و شوق فعالین جمعیت می بیند و هم چنین نقشی که بر تضعیف و یا عقب نشینی برخی نیروهای مرتجع داشت که در نتیجه آن ایجاد امکان فعالیت هر چند محدود جمعیت را امکان پذیر ساخت. نکته حائز اهمیت دیگر این کتاب، اشاره به ارتباط بین گردانندگان مجله و احزاب سیاسی می باشد.

گرایشات چپ برخی از فعالین عمده جمعیت و مجله پیک سعادتم نسوان باعث شده است که برخی از مفسرین و مورخین آگاهانه و یا نا آگاهانه فعالیت و خصلت زنانه بودن این فعالیت ها را انکار کنند و آنرا زانده احزاب مردانه معرفی کنند. اما مقدمه کتاب تلاش می کند در عین اینکه نقش انکار ناپذیر " فرقه کمونیست ایران، در پراکندن اندیشه های پیشرو، برانگیختن زنان به کنش اجتماعی و سیاسی و پیوستن آنها به جنبش ها و جرگه های عدالت جو و آزادی خواه " را روشن کند، در عین حال خصلت فمینیستی این مجله و فعالیت هایش